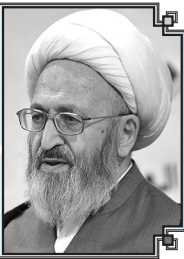

«... دعوای ما دعوی نیست که برای خدا باشد
... همه ما از گوسمان بیرون کنیم که دعوی ما برای
خدا است ما برای مصالح اسلامی دعوا می‌کنیم...
دعوی من و شما و همه کسانی که دعوا می‌کنند همه
برای خودشان است...»

امام خمینی (ره) - صحیفه امام، جلد ۱۴ صفحه ۴۷۹

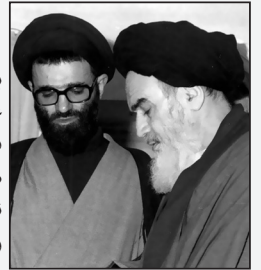

حضرت آیت الله سبحانی:
دشمنان در قرون
متمادی کتب شیعه
را از بین برده‌اند

سال چهارم ♦ شماره ۲۰ ♦ شماره مسلسل ۱۶۱۰ ♦ نیمه دوم دی ماه ۱۳۹۸ ♦ قیمت: ۵۰۰ تومان

نگاهی به حیات علمی مرحوم آیت الله سیدهاشم رسولی محلاتی (ره)

مرتضی نجفی قدسی

آیت الله سیدهاشم رسولی محلاتی یکی از شخصیت‌هایی است که علیرغم مسؤولیت‌های طولانی در دفتر امام خمینی (قدس سره) و رهبری معظم انقلاب اسلامی و مسؤولیت نمایندگی ولی فقیه در بنیاد مسکن و ریاست شورای سیاستگذاری ائمه جمعه و دیگر مسؤولیت‌های خرد و کلان، حقیقتاً یک زندگی و حیات علمی داشت و انتشار بیش از یکصد اثر از ایشان در طول این سال‌ها حاکی از همین حیات علمی است.

ایشان متولد ۸ اسفند ۱۳۰۸ بود و از سن دوازده سالگی یعنی در سال ۱۳۲۰ وارد حوزه علمیه قم شد و یک سال بعد از تبعید حضرت امام به ترکیه یعنی در سال ۱۳۴۴ از قم به تهران مهاجرت کرد. در مدت زمانی که در قم بود ابتدا در محضر پدر بزرگوارشان مرحوم آیت الله سیدمحمد رسولی محلاتی که از شاگردان مرحوم آیت الله شیخ عبدالکریم حائری بود، تلمذ کرد و پس از آن رسائل و مکاسب را نزد مرحوم آیت الله سیدمحمد رضا گلپایگانی و کفایه را نزد مرحوم آیت الله مجاهدی تبریزی و آیت الله سیدمحمدباقر طباطبایی سلطانی فرا گرفت.

سیدهاشم رسولی پس از دروس سطح، مدت ۷ سال در درس خارج مرجع بزرگ مرحوم آیت الله العظمی سیدحسین بروجردی (اعلی الله مقامه) شرکت می‌کند و همچنین به مدت ده سال در درس خارج فقه و اصول حضرت امام خمینی که صبح‌ها و عصرها در مسجد سلماسی تشکیل می‌شد، شرکت جست و هم‌بحث‌های ایشان در این سال‌ها بزرگانی چون مرحوم حاج آقا مصطفی خمینی و حضرات آیات: محمد فاضل لنکرانی، فضل الله محلاتی، ابوالقاسم خزعلی، محمدی گیلانی، سیدجواد علم‌الهدی و دیگران بوده‌اند.

پس از مهاجرت به تهران در درس‌های مرحوم آیت الله سیداحمد خوانساری در تهران شرکت می‌کرد و در ایامی کوتاهی که در نجف اقامت داشت از محضر درس حضرات آیات عظام: سیدمحسن حکیم، سیدمحمد شاهرودی، ابوالقاسم خویی و دیگران بهره برد.

تألیف، تحقیق، تصحیح متون حدیثی و تفسیری، ترجمه و شرح قرآن کریم و بسیاری از تفاسیر و کتب معتبر دیگر که بالغ بر یک صد اثر علمی است، از ابعاد شخصیت علمی ایشان حکایت دارد.

حضرت امام خمینی در اجازه وکالتی که در سال ۱۳۶۷ به ایشان داده‌اند، به مراتب علم و دانش حضرت آقای رسولی اشاره و چنین مرقوم می‌فرمایند:

جناب حجت الاسلام آقای حاج سیدهاشم رسولی (دامت افاضاته) جنابعالی فردی می‌باشید؛ متدین و درست، دانشمندی هستی‌محقق و بحمدالله تألیفات خوبی دارید. از دوستان باوفا و قدیمی من می‌باشید. سال‌ها در زمینه‌های مختلف زحمت کشیده‌اید، من به جنابعالی علاقه دارم و محبت‌های بسیار شما را فراموش نمی‌کنم. از آنجا که به شما اطمینان دارم شما را از طرف خود وکیل نمودم تا در تمامی زمینه‌های شرعی طبق شرع انور عمل کنید. خداوند به شما پاداش خیر دهد. دست خدا به همراهتان. روح الله الموسوی الخمینی. ۶۷/۱۲/۸

مرحوم شیخ آقا بزرگ تهرانی، صاحب «الذریعه»، از آقای سیدهاشم رسولی محلاتی با عناوین: ثقة، معتمد، محقق، مدرس، مورخ و کسی که اکثر عمرش را در راه ترویج شرع مقدس با کوشش و جدیت تمام صرف کرده، یاد می‌کند.

ادامه در صفحه ۳

ابعاد علمی
شیخ صفی الدین
اردبیلی در گفت‌وگو
با سیدسلیمان
صفوی

بودجه
دولت ربطی
به سفره طلاب
ندارد

یادی از استاد مسلم حوزه‌های علمیه تبریز
مرحوم حاج میرزا کامران رoshan الله علیه

هفتاد سال تدریس، تحقیق و تبلیغ

آیت الله مجتهدی پرونق‌ترین حوزه علمیه تهران را بنا کرد

به اسم ملاجعفر می‌بینیم و این امر نشان‌دهنده عظمت این عالم در تهران قدیم بوده است. در ادامه نیز آیت الله مجتهدی این مسجد و حوزه را احیا کرد که جزء اولین حوزه‌های علمیه تهران محسوب می‌شود.

در دوره رضاخان بخش عمده‌ای از مدارس علمیه تعطیل شد

حجت الاسلام والمسلمین سبحانی

با بیان اینکه آیت الله مجتهدی پرونق‌ترین حوزه علمیه را تاسیس کرد، گفت: در دوره رضاخان بخش عمده‌ای از مدارس علمیه تعطیل یا به دبیرستان تبدیل شد و مرحوم علی اکبر برهان، اولین حوزه را احیا کرد و آیت الله مجتهدی نیز پرونق‌ترین حوزه علمیه تهران را حتی در آن زمان که مرکزی مانند مدرسه مروی وجود داشت، راه‌اندازی کرد که بخش قابل توجهی از سرمایه علمی و معنوی انقلاب اسلامی از سوی حوزه او شکل گرفت.

این پژوهشگر با بیان اینکه، این کتاب زندگی‌نامه تاریخی است، تصریح کرد: فرمایشات آیت الله مجتهدی کتاب شده است، اما کتابی که من تألیف کرده‌ام، زندگی‌نامه تاریخی است و بعد وارد سیره عملی او شده‌ام. بنابراین این کتاب اولین زندگی‌نامه ایشان است و حتی در آن، اسناد ساواک نیز نقل شده است.

سبحانی به مستندات کتاب اشاره کرد و گفت: برای نوشتن این کتاب مصاحبه‌هایی نیز داشته‌ام و سعی کردم کمتر قلم بنده دخیل باشد، بلکه در برخی از مواقع قلم بنده حلقه وصل بحث‌ها است. همچنین بین بیان شاگردان و بیان آیت الله مجتهدی نیز نسبتی برقرار کرده‌ایم و وقتی که خواننده به مطالعه کتاب می‌پردازد، با یک وحدتی مواجه می‌شود. همچنین برای این کتاب نزدیک به ۱۰۰ سخنرانی از ایشان استماع و پیاده‌سازی کردم و بخش‌هایی که خاطراتی را از دوران کودکی به بعد تعریف می‌کنند، به عنوان مستند به کتاب اضافه شده است.

ادامه در صفحه ۳

به گزارش روابط عمومی موسسه خانه کتاب، نشست معرفی و بررسی کتاب «حاج آقا مجتهدی» با حضور محمدرضا یقینی و حمید سبحانی صدر در سرای اهل قلم موسسه خانه کتاب برگزار شد.

حجت الاسلام والمسلمین حمید سبحانی صدر، نویسنده کتاب «حاج آقا مجتهدی» در این نشست ضمن معرفی کتاب، گفت: اولین بار که

فکر نوشتن این کتاب به ذهنم رسید، پیشنهادش را خدمت آیت الله جوادان دادم که آیا صلاح می‌دانید این کار را بکنیم یا خیر؟ با حمایت او یک دوره تاریخ شفاهی حوزه‌های علمیه منتشر شد.

وی افزود: دو شخصیت در زندگی مجتهدی اثر جدی داشت یکی علی اکبر برهان و دیگری محمدحسین زاهد. متأسفانه اطلاعات زیادی از علی اکبر برهان نداشتیم و لازم بود در این کتاب تحقیقاتی صورت بگیرد، وارد بررسی این بزرگوار شدیم و خودبه‌خود کتابی شکل گرفت با نام «عالم ربانی (شرح حال شیخ علی اکبر برهان)» که با مقدمه آیت الله جوادان از سوی شرکت چاپ و نشر بین‌الملل منتشر شد. آن کتاب مقدمه‌ای شد تا فرازی از تاریخ معاصر را از یک منظر نگاه کنم و وارد زندگی آیت الله مجتهدی شوم.

نویسنده کتاب «حدیث فیض» به سابقه تاریخی حوزه آیت الله مجتهدی اشاره کرد و افزود: یکی از مسائلی که در نوشتن کتاب از اهمیت برخوردار بود، سابقه تاریخی حوزه آیت الله مجتهدی و همچنین سرگذشت ملامحمدجعفر بود که از مراجع دارالخلافة تهران عصر ناصری بود. این مسجد و حوزه آیت الله مجتهدی تهرانی نیز که تبدیل به پایگاه تربیت طلاب شد، سابقه‌اش به ملامحمدجعفر می‌رسد که او در ابتدا این حوزه را دایر کرد و به تدریس و تبلیغ مشغول شد. او ادامه داد: جالب است که در نقشه‌های قدیمی که اولین نقشه‌های دارالخلافة تهران بوده است، کوچه‌ای که در آن حوزه علمیه واقع شده را

پیام حضرت آیت الله جوادی آملی به سومین کنگره بزرگداشت

آیت الله هاشمی رفسنجانی

ایشان در حمایت از رهبری داشتند آن آثار را همگان حفظ کنند و در محضر رهبر و در خدمت رهبر هیچ کوتاهی نکنند که نظام، یک نظام الهی است و با حفظ وحدت رهبری و حمایت از رهبر و حمایت از دولت و ملت و حمایت از اقتصاد سالم، امنیت سالم، امانت سالم، آسایش سالم کشور به مقصد والا می رسد.

امیدواریم خدای سبحان این نظام را تا ظهور صاحب اصلی آن از هر گزند محافطت بفرماید! و هر خطری هست به استکبار و صهیونیست برگرداند! من مجدداً مقدم همه مسئولان و دست اندکاران و برگزارکنندگان این محفل وزین حق شناسی می کنم و از ذات اقدس الهی سعادت و سیادت دنیا و آخرت همه شما را مسئلت می کنم! «غفرالله لنا و لکم و السلام علیکم و رحمه الله و برکاته»

فقه گذراند فقیه شد، عمری را در مشهد و محضر قرآن گذراند چه در زندان چه در خارج زندان مفسر شد و نتیجه آن فقه و تفسیر این شد که اگر تحلیلی در نماز جمعه و غیر نماز جمعه داشت واقعاً محققانه بود و اگر فرصتی بیشتر می داشت هم بر فقاقت خود می افزود هم بر مفسر بودن خود.

امیدواریم ذات اقدس الهی روح او را با روح شهدا و صلحا و صدیقین محشور کند و بازماندگان معظم و مکرمشان را صبر جزیل و اجر جمیل مرحمت کند و آثاری که

که راه شما را طی می کنم، در سیاست های الهی من پیرو مکتب شما هستم که شما «ساسة العباد» هستید، من خط قرمزهای ولایی شما را همچنان حفظ می کنم.

مرحوم آیت الله هاشمی رفسنجانی سالیان متمادی فقه را در مشهد و محضر اساتید نام آوری مثل امام (رضوان الله علیه) فرا گرفت. قرآن را تا آنجا که مقدور بود از مکتب علامه طباطبایی آموخت و سایر مسائل دینی را از محضر آیت الله العظمی بروجردی (رضوان الله تعالی علیه) و بزرگان دیگر همچنان امام راحل فرا گرفت از نظر فقهی صاحب نظر شد و علاقه او نسبت به فقه این بود که حکومت دینی تشکیل شود قانون آن دینی، افراد هم قانون مدار و محصول آن هم فتواهای دینی و گرایش های روایی باشد. فقیه نام آوری هم در راس این سیاست و حکومت قرار بگیرد تا از راهنمایی آن فقیه جامع، جامعه اسلامی طرزی ببندد.

بنابراین آنچه در زندان مرقوم فرمودند از مطالب عمیق قرآنی، کاملاً نافع و امیدبخش است. آنچه که در بحث های فقهی مرقوم فرمودند خواه به صورت تقریر درس یا به صورت جزوه نویسی آزاد، آن هم برکات این حوزه است که حکومت را دینی می کند، مسئولین را متدین می کند، هدف والای شریعت را تشریح می کند و محصول حکومت را هم حفظ یک نظامی که بتواند به پیشگاه ولی عصر (ارواحنا فداه) تقدیم شود.

نکته دیگری که در جامعیت مرحوم آیت الله هاشمی رفسنجانی از نظر فقهی و قرآنی که محصول تلاش های خستگی ناپذیر و خالصانه و محققانه این دانشمند نام آور سیاسی است این است که در سوره مبارکه «آل عمران» قرآن کریم همان طوری که نظام ارباب و رعیتی مادی و اقتصادی را کلاً محکوم می داند، نظام ارباب و رعیتی فقهی و فرهنگی را هم محکوم می داند؛ می فرماید هیچ پیامبری کتاب الهی را رهنمودهای الهی را دریافت نکرد بعد به مردم بگوید: (ما کان لبشر ان یؤتیة الله الکتاب و الحکم و النبوة ثم یقول للناس کونوا عباداً لی من دون الله) فرمود هیچ پیامبری، هیچ امامی، هیچ ولی ای از اولیا الهی، معارف آسمانی را از خدا دریافت نکرد که بعد مجاز باشد برابر قانون منحوس ارباب و رعیتی عمل کند بگوید حرف مرا بپذیرید اندیشه مرا ارج بنهید، هیچ پیامبری نمی گوید به طرف من گرایش پیدا کنید که من بشوم معبود شما (ما کان لبشر ان یؤتیة الله الکتاب و الحکم و النبوة ثم یقول للناس کونوا عباداً لی من دون الله) که این یک نظام پوسیده و منحوس ارباب و رعیتی فرهنگی است لذا مرحوم آقای هاشمی رفسنجانی شورای فقهی را پیشنهاد می داد که مبادا تک رای بودن، یک نظر خاص داشتن بر جامعه حاکم باشد و مردم ناچار باشند از یک رای پیروی کنند؛ البته شورای فقهی به نظر واحد می رسد و از آن نظر واحد جامعه پیروی می کند.

غرض آن است که عمری را در خدمت

سومین کنگره بزرگداشت آیت الله هاشمی رفسنجانی با پیام حضرت آیت الله جوادی آملی از مراجع تقلید و سخنان معاون اول رئیس جمهور و با حضور اعضای خانواده، شخصیت های دولتی، مذهبی، سیاسی، دیپلمات های خارجی و جمعی از علاقه مندان در سالن اجلاس سران در تهران برگزار شد.

حضرت آیت الله جوادی آملی در پیام خود به این مراسم با اشاره به مقام قرآنی و فقهی آیت الله هاشمی رفسنجانی بیان داشتند: برای رسیدن به محتوای جهانی قرآن کریم یک پژوهش محققانه خستگی ناپذیر لازم است و یک کوشش و تلاش همه جانبه.

متن کامل پیام حضرت آیت الله جوادی آملی به شرح زیر است:

اعوذ بالله من الشیطان الرجیم

بسم الله الرحمن الرحیم
«الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَىٰ جَمِیعِ الْأَنْبِیَاءِ وَ الْمُرْسَلِینَ وَ الْآلِئِهِ الْهَدَاهِ الْمَهْدِیْنِ سِیمَا خَاتَمِ الْأَنْبِیَاءِ وَ خَاتَمِ الْأَوْصِیَاءِ عَلَیْهِمَا أَلْفُ التَّحِیَّةِ وَ الثَّنَاءِ بِهِمْ تَتَوَلَّى مِنْ أَعْدَائِهِمْ تَنْبِیْزًا إِلَى اللَّهِ».

مقدم شما فرهیختگان نخبگان مسئولان محترم و علاقه مندان و ارادتمندان قرآن و عترت را ارج می نهیم. ایام سوگ و ماتم فاطمه زهرا (صلوات الله علیها) است این ماتم تحمل ناپذیر را به پیشگاه ولی عصر (ارواحنا فداه) تعزیت عرض می کنیم و از ذات اقدس الهی مسئلت می کنیم نظام ما و رهبر ما و ملت ما و مسئولین ما را در سایه قرآن و عترت همچنان محفوظ و سالم نگه بدارد.

در گرامیداشت مقام قرآنی و فقهی زنده یاد آیت الله هاشمی رفسنجانی (رضوان الله تعالی علیه) دو نکته را نباید فراموش کرد: اول اینکه از تراش های علمی این سیاستمدار نام آور این است که قرآن کتاب جهانی است و از آغاز ورود آن جهانی بودن را اعلام کرد و با جهان کار دارد و حوزه اسلامی یا ایمانی اعم از مسلمین و کلیمی ها و مانند آن، گوشه ای از برنامه های جهانی قرآن کریم است. از همان آغاز نزول قرآن در سوره «مذثر» و مانند آن فرمود این کتاب (تَذِیْرًا لِلْبَشَرِ) است (ذِکْرَى لِلْبَشَرِ) است حقوق بشر را، حریت بشر را، شکوه و جمال و جلال بشر را در بردارد راه تحصیل آن را بازگو می کند، راه اجرایی شدن آن را نشان می دهد و مانند آن و برای رسیدن به محتوای جهانی قرآن کریم یک پژوهش محققانه خستگی ناپذیر لازم است و یک کوشش و تلاش همه جانبه. آنچه از «زیارت جامعه» برمی آید که انسان وقتی به بارگاه ولی ای از اولیای الهی مشرف شد بعد از عرض ادب می گوید که «إِنِّی سَلِّمٌ لِّمَنْ سَلَّمَ وَ حَزْبٌ لِّمَنْ حَازَرَکُمْ»، «مُحَقِّقٌ لِّمَا حَقَّقْتُمْ مُطِیلٌ لِّمَا أَبْطَلْتُمْ» یعنی در پژوهش های دینی من محقق دینی هستم

حضرت آیت الله سبحانی:

دشمنان در قرون متمادی کتب شیعه را از بین برده اند

در آمریکا در یکی از ایالت های علمی به کتابخانه آنجا رفتم که دیدم که کتاب «تبیان» شیخ طوسی در این کتابخانه وجود داشت.

وی با تقدیر از مدیریت حوزه علمیه و دبیرخانه کتاب سال حوزه بیان کرد: یکی از ابتکارات مهم شورای مدیریت حوزه تجلیل از نویسندگان ممتاز حوزه است؛ البته این آثار ارزنده خصوصاً آثاری که گروهی از مشکلات امروز ما را می گشاید، باید منتشر شود.

آیت الله سبحانی اضافه کرد: متأسفانه آثار شیعه توسط دشمنان در قرن های متمادی از بین رفته است. کتابخانه ابن نصر در بغداد به آتش کشیده شد در حالی که این کتب به نقل از آقابزرگ تهرانی به دست امامان علم نوشته شده است.

استاد سطح عالی حوزه علمیه قم در این آئین که بخشی از آن به تجلیل از شخصیت علمی آیت الله خرازی اختصاص داشت، درباره جایگاه وی تصریح کرد: گفتار و رفتار آیت الله خرازی برای همه ما یک الگو است. ایشان از نظر اخلاق و علم و قلم برای ما اسوه است.

وی بیان کرد: ایشان پس از ورود به حوزه تلاش های علمی بسیاری را داشته اند. آیت الله خرازی موسسه «در راه حق» را در قم به عنوان اولین موسسه بنا نهادند و فعالیت های فرهنگی و ضد شبهات ایجاد کردند.

در پایان این همایش از افراد برگزیده، شایسته تقدیر و شایسته تحسین با حضور آیت الله سبحانی و دیگر حجج عظام حاضر در سالن همایش تقدیر به عمل آمد.

آیین اختتامیه بیست و یکمین همایش کتاب سال حوزه و سومین جشنواره مقالات علمی حوزه با حضور آیات سبحانی، حسینی بوشهری، خاتمی، محمدی عراقی، اعرافی، مقتدایی، میرمعزی و جمعی از اساتید حوزه علمیه قم، طلاب، پژوهشگران و محققین، در مدرسه عالی دارالشفاء قم برگزار شد.

آیت الله جعفر سبحانی در سخنانی در این آئین با اشاره به قسم هایی که در قرآن آمده است، گفت: ۳۹ قسم در قرآن کریم وجود دارد که غالب مفسران کمتر به جواب قسم پرداخته اند.

وی در ادامه جواب قسم آیه «قلم» را مورد بررسی قرار داد و افزود: رابطه مقسم علیه و مقسم به روشن است ولی در اینجا می توان بیان کرد که منظور از این قلم، قلم مقدس و لوح محفوظ است.

این مرجع تقلید شیعیان تصریح کرد: هرچه نوشتنی است قابل سوگند نیست؛ زیرا برخی قلم ها سعادت آفرین نیست؛ بلکه سعادت زدا است.

آیت الله سبحانی با ذکر خدمات مسلمانان در طول تاریخ، گفت: مسلمانان غیر از یک دوره زمانی در همه زمینه ها پیشگام بودند، در عرصه علمی و هیئت و ریاضیات و هندسه و ادبیات، آثار ماندگار و ریشه ای داشته اند. مسلمانان در عرصه علوم انسانی و غیر انسانی هم بسیاری از کتب ریشه ای را تولید کرده اند. ائمه ما نیز در خصوص کتابت کتب علمی سفارشات گسترده ای داشته اند.

وی یادآور شد: اگر کسی بخواهد نسخ خطی ما را ببیند، باید بیشتر به غرب سرزند. در یک سفر تبلیغی و تعلیمی

مجدداً به مسجد می‌رفت و منبر و وعظی هم معمولاً بعد از نماز مغرب و عشاء داشت و خلاصه زندگانی او منظم و مرتب بود.

بنده چندین بار به ایشان عرض کردم شما با این همه مشاغل علمی و مهم چطور امامت جماعت مسجد را رها نمی‌کنید؟! که ایشان پاسخ می‌داد اصل کار بنده در مسجد است و روحانی باید محور کارش مسجد باشد و ما اگر به مساجد بها بدهیم و ارتباطمان را با مردم در مسجد حفظ کنیم، دینداری مردم هم محفوظ می‌ماند و لذا ایشان در این سن بالا علیرغم همه مشقات با اینکه منزل هم به مسجد نزدیک نبود، واقعاً همت می‌کرد و هر سه وقت در مسجد حاضر می‌شد و اینکار را وظیفه خود می‌دانست؛ حتی اگر مسافرتی ضروری پیش می‌آمد آن سفر را بسیار کوتاه می‌کرد تا مبادا به جماعت مسجد لطمه بخورد. حتی در همین چهار ماه اخیر که کسالتی بر ایشان عارض شد و عمل جراحی کرد، بلافاصله پس از بهبودی نسبی گاهی به مسجد می‌آمد گرچه وضع و حال ایشان طوری نبود که اقامه جماعت کند. در عین حال برای حفظ ارتباط خود با مردم و مسجد ساعتی به آنجا می‌آمد و دیدارهایی می‌کرد و می‌رفت.

آیت‌الله سیدهاشم رسولی محلاتی در سال ۱۳۷۴ به سبب نگارش قصص قرآن و تاریخ انبیاء و تصحیح کتب تفسیری «نورالقلین»، مجمع‌البیان و العیاشی» در زمره خادمان قرآن کریم معرفی شد و لوح تقدیر خود را از دستان جناب آیت‌الله هاشمی رفسنجانی رئیس جمهوری وقت دریافت کرد.

برگزاری نکوداشت آیت‌الله رسولی محلاتی در اراک تحت عنوان امین امام و رهبری و تقدیر از آثار علمی و حوزوی ایشان در مجامع تفسیری و حوزوی در سال‌های گذشته و همچنین بزرگداشت ایشان در آخرین گردهمایی انجمن علمی ارتباطات و تبلیغ حوزه که در سی‌ام آبان ماه گذشته با حضور مرجع عالیقدر حضرت آیت‌الله نوری همدانی در دارالقرآن علامه طباطبایی در قم برگزار شد، نمونه‌هایی از توجه مجامع علمی و حوزوی به آثار گرانقدر آیت‌الله رسولی محلاتی محسوب می‌شوند.

اولین ارتباط کاری بنده با حضرت آیت‌الله رسولی محلاتی از سال ۱۳۶۷ آغاز شد که به تازگی «صفحه نور» را در روزنامه اطلاعات به صورت هفتگی در یک صفحه روزنامه در روزهای پنجشنبه منتشر می‌کردیم و آیت‌الله رسولی تقبل کرد در این صفحه به تبیین قصص قرآن بپردازد که با شرح زندگانی حضرت یوسف (ع) کار آغاز شد و این ارتباط و همکاری در عرصه‌های مختلف دینی، فرهنگی و تبلیغی تا همین اواخر ادامه داشت و واقعاً فقدان این عالم بزرگ و فرهیخته سخت و اندوهبار است و امیدوارم خدای متعال روح مطهر ایشان را پالایش محشور بفرماید. **اَللّٰهُ تَعَالٰی تَصْبِرُ الْأُمُورُ**

نگاهی به حیات علمی مرحوم آیت‌الله سیدهاشم رسولی محلاتی (ره)

علی‌ابن عیسی اربلی در شرح حال امامان در ۳ جلد، تصحیح «مناقب آل ابی‌طالب» اثر ابن شهر آشوب مازندرانی در فضائل اهل بیت (ع) در چهار جلد و تصحیح «اثبات الهداة» شیخ حر عاملی در ۷ جلد، از دیگر کتب حدیثی هستند که توسط آقای رسولی محلاتی مورد تحقیق و تصحیح قرار گرفتند و در مجموعه‌های انتشاراتی قم و لبنان منتشر شدند.

آیت‌الله رسولی محلاتی باتوجه به تسلطی که بر ادبیات عرب داشت، نسبت به ترجمه کتاب‌ها و آثار ارزشمندی در معارف اسلامی همت گماشت که ترجمه «الارشاد» شیخ مفید، «سیره النبویه» اثر ابن هشام در زندگانی پیامبر (ص)، ترجمه «مقاتل الطالبین» تألیف ابوالفرج اصفهانی، ترجمه صحیفه علویه و تحفه مرتضویه در مناجات‌ها و ادعیه منسوب به امیرالمؤمنین (ع)، ترجمه غرر الحکم و درر الکلم که حاوی بیش از یازده هزار حدیث از کلمات قصار امیرالمؤمنین (ع) است و دفتر نشر فرهنگ اسلامی آن را در ۲ جلد منتشر کرده است و همچنین ترجمه کل قرآن کریم به همراه شرح و توضیحی بر بعضی از آیات آن و ترجمه ادعیه و زیارات مفاتیح‌الجنان، از جمله آثار ارزشمند آیت‌الله رسولی محلاتی در بخش ترجمه متون محسوب می‌شوند. در بخش آثار تألیفی، انتشار کتاب‌های تاریخ انبیاء و قصص قرآن در ۲ جلد، زندگانی امیر مؤمنان علی (ع) در ۲ جلد، زندگانی حضرت فاطمه زهرا (س)، زندگانی حضرت امام حسن مجتبی (ع)، زندگانی امام حسین (ع) تدوین خلاصه تاریخ اسلام در ۳ جلد و کتاب تاریخ تحلیلی اسلام در چهار جلد و تألیف کتاب‌های: راهنمای بهشت یا بهشتیان از دیدگاه قرآن و حدیث، سخنی درباره دعا، نماز، روز، زکات و قرآن،

ادامه از صفحه اول

آثار علمی آیت‌الله رسولی محلاتی عمدتاً شامل سه بخش تصحیح متون حدیثی و تفسیری، ترجمه و شرح متون و تألیفات شخصی که بیشتر در تاریخ اسلام و زندگانی ائمه اطهار (ع) و کتب اخلاقی و معارف اسلامی است، می‌شود.

تصحیح تفسیر پنج جلدی «نورالقلین» اثر فقیه و ادیب قرن یازدهم شیخ عبدالعلی حویزی که یک تفسیر روایی است از جمله کارهای علمی ارزشمند آیت‌الله رسولی محلاتی است که به تشویق و راهنمایی مرحوم علامه طباطبایی (رض) صورت گرفت و معظم‌له در سال ۱۳۴۰ تقریبی بر آن مرقوم فرمودند و در آن تقریظ از اقدام جناب آقای رسولی بر تصحیح و تنظیم و آماده‌سازی این تفسیر برای انتشار تقدیر کردند. سبب آشنایی آقای رسولی محلاتی با علامه طباطبایی (رض)، مرحوم حاج آقا مصطفی خمینی (ره) بود، طوری که ایشان برای خود بنده نقل کرد: من با علامه طباطبایی ابتدا آشنایی نداشتیم ولی با مرحوم حاج آقا مصطفی همدرس و هم‌بحث بودیم که روزی ایشان گفت باید به درس تفسیر جناب علامه طباطبایی بروم و پدرم گفته‌اند که ایشان مرد بزرگی است و باید در درس ایشان شرکت کنم و من هم وقتی شنیدم که استاد ما آیت‌الله خمینی، فرزندان را برای شرکت در درس علامه طباطبایی تشویق و راهنمایی کرده‌اند، من هم در این درس که صبح‌ها در مسجد سلماسی تشکیل می‌شد، شرکت می‌کردم و کم‌کم با ایشان بسیار مانوس شدم؛ طوری که استنساخ نسخی از تفسیر المیزان را حضرت ایشان به من سپردند.

تصحیح تفسیر مجمع‌البیان اثر مرحوم طبرسی در ده جلد و همچنین تصحیح «تفسیر العیاشی» در ۲ جلد از دیگر آثار علمی و تفسیری است که مرحوم آقای رسولی محلاتی نسبت به احیاء آنها همت گمارد. تصحیح ده جلد از «مرآة العقول» علامه مجلسی در شرح احادیث اصول و فروع کافی، تصحیح کتاب «دارالسلام» مرحوم حاج میرزا حسین نوری در

۴ جلد، تصحیح «کشف‌الغمه» اثر

آیت‌الله مجتهدی پررونق‌ترین حوزه علمیه تهران را بنا کرد

ادامه از صفحه اول

در ادامه نشست محمدرضا یقینی، پژوهشگر پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی با بیان اینکه به نقد این کتاب تنها می‌توان نگاه مثبت داشت، گفت: حقیقت نقد این نیست که بخواهیم ایرادات را بگوییم.

اما نگاه من به این کتاب کلامی است. آنچه در وهله اول درباره این کتاب به نظر می‌آید، همین صفحه‌آرایی و طراحی جلد کتاب است که محور جلد، تصویر زیبایی مرحوم آیت‌الله مجتهدی است. تصویر پس‌زمینه نیز نوشته‌ها و خطوطی از یکی

از کتب است و نوشته‌های حوزوی قدیمی را نیز می‌بینیم که تداعی‌کننده طرز فکر آیت‌الله مجتهدی است که متعلق به طیف سنتی حوزه علمیه بود.

وی ادامه داد: ناشر این کتاب هم از جلد و کاغذ خوبی استفاده کرده است؛ یعنی با

اینکه کتاب حدود ۲۵۰ صفحه است، وزن چندانی ندارد و امروزه این سبک کتاب‌ها در بازار، زیاد دیده می‌شود و یکی از مشکلاتی که علاقه‌مندان کتاب در زمینه وزن دارند، برطرف شده است.

یقینی با بیان اینکه کتاب از بخش‌های

محمد الوانسانز خویی

نزدیک ظهر روز یکشنبه ۱۹ آبان ماه ۱۳۹۸ شمسی، گوشه همراه به صدا درآمد. پشت گوشه یکی از دوستان عزیز بود که خبر دادند استاد حاج میرزا کامران بدرود حیات گفتند. از شنیدن این خبر بسیار متأثر شدم و به یاد روزهایی افتادم که در محضرشان به شاگردی می نشستیم و غرق در بحث های علمی استادان بی ادعایی بود که عمر عزیز خویش را در ترویج دین و نشر معارف الهی و تربیت طلاب علوم دینی سپری نمود و بیش از هفتاد سال در حوزه های علمیه تبریز چونان خورشید تابان نورافشانی کرد و تشنگان علوم دینی را به سر منزل مقصود رساند. به منظور تجلیل از خدمات علمی، درسی و تبلیغی این عالم ربانی و با یادآوری خاطرات دوران حضور در محضر استاد، گوشه هایی از حیات پربار این استاد برجسته را ورق می زنیم و به روح بلندشان سلام و درود می فرستیم.

استاد معظم مرحوم حضرت حجت الاسلام والمسلمین حاج میرزا کامران ملازاده مشهور به «حاج میرزا کامران» فرزند حسن فرزند ملا اسماعیل فرزند ملا حسین در سال ۱۳۴۶ ق (۱۳۰۷ ش) در روستای گوچیه سلطان از توابع شهرستان ورزقان، واقع در استان آذربایجان شرقی دیده به جهان گشود. اجداد وی از علمای دین و از مروجین شریعت نبوی صلی الله علیه و آله بودند که در زادگاهشان به تبلیغ دینی اشتغال داشتند که سابقه روحانیت در این خاندان به دوپست سال می رسد.

معظم له تحصیلات ابتدایی را در خدمت آقا میرزا اباباذر و میرزا جبرئیل ایرانی سپری کرد و سپس به مدت سه سال در زادگاهش به تدریس پرداخت. در سال ۱۳۲۲ ش به حوزه علمیه تبریز مهاجرت کرد و پس از سکونت در مدرسه صادقیه، کتاب های صرف میر، صمدیه، انموذج، سیوطی، حاشیه ملا عبدالله، معالم و مطول را در محضر حضرات آیات و حجج اسلام: میرزا قدرت کلاقای، میرزا ابوالفضل علمایی، میرزا محمدعلی اهری، میرزا صادق هریسی، میرزا عزیز سربای، میرزا محمود انصاری، میرزا علی اکبر مرنندی و سید محمد حسن الهی طباطبائی خواند و سپس در جلسات علمی حضرات آیات: میرزا عبدالله مجتهدی، سید مهدی انگجی، سید ابراهیم دروازه ای، شیخ حسین شنب غازی، سید ابراهیم میلانی، سید علی مولانا، شیخ هدایت غروی، شیخ

یادی از استاد مسلم حوزه های علمیه تبریز مرحوم حاج میرزا کامران رضوان الله علیه

هفتاد سال تدریس، تحقیق و تبلیغ

زیادی از ایشان به یادگار نمانده و مجموعه آثار ایشان را در سه جلد با عناوین خلاصه منطق، کشکول و مواظ و آیات می توان خلاصه می شود.

تبلیغ و ترویج مذهبی

معظم له یکی از مبلغین راستین و سنتی در تبریز بوده و در این باره زحمات زیادی را متحمل گردید. او معارف اسلامی را به صورت ساده و همه فهم بیان می کرد و از اطالعه کلام پرهیز می کرد. توکل بر خدا، اخلاص در عمل، حضور ذهن، حافظه قوی، استعداد خدادادی، برخورداری از سلامت جسمانی، عشق و علاقه فراوان به ساحت مقدس حضرات معصومین علیهم السلام از عوامل مؤثر در تبلیغ بوده که حضرت استاد از همه آنها برخوردار بود و از عوامل پیشرفت معظم له در این زمینه بوده است. روضه خوانی و ذکر مصیبت حضرت استاد بسیار حزن انگیز بود. هنگام ذکر مصیبت خودش گریان می شد و در مصائب اهل بیت علیهم السلام اشک می ریخت.

اقامه جماعت در مساجد مختلف تبریز از کارهای روزمره معظم له بود. از اولین سال هایی که حقیر با ایشان آشنایی پیدا کردم، ایشان ظواهرها در مسجد سید علی آقا - مسجد پدر آیت الله سید محمد حجت کوهکمری - واقع در بازار کاه فروشان (سامان میدانی) و شب ها در مسجد اندبیلی ها واقع در خیابان دانشسرا، به اقامه جماعت مشغول می شد و گروهی از آقایان و خانم ها در نمازش حضور می یافتند. از عادات حسنه ایشان بیان احکام شرعی به بیان ساده در بین الصلوات و یا بعد از اتمام هر دو نماز بود که برای مردم عادی خیلی سودمند بود.

تفسیر قرآن کریم

ایشان بر تفسیر قرآن مجید احاطه کامل داشت و هر شب بعد از اقامه نماز مغرب و عشا در مسجد اندبیلی ها به ترجمه و تفسیر آن می پرداخت. در این جلسه عده ای از مؤمنان، قاریان قرآن مجید و طلاب علوم دینی حضور می یافتند و ایشان با بیان رسا، مستمعین را با ترجمه، تفسیر و شأن نزول آیات آشنا می ساخت. دریا که این جلسات ضبط نگردید تا نسل آینده از آنها استفاده نمایند.

تجلیل از اساتید

حضرت استاد از استادانش به نیکی یاد می کرد و گاه گاهی داستان هایی از کرامات، بزرگواری ها، مظلومیت ها و انسانیت آنها بیان می نمود و در فراق آنها اشک می ریخت. از یاد فراموش نمی کنم وقتی نماز مغرب و عشا را به امامت معظم له در مسجد اندبیلی ها خواندیم. بعد از خروج از مسجد در پیاده رو به بازگویی خاطره ای تلخ از یکی از علمای بزرگ آذربایجان کردند و برای مصائب وارده بر ایشان قطرات اشک از گونه هایش جاری بود.

ادامه در صفحه بعد

معظم له می فرمود: بیش از پنجاه بار شرح لمعه را تدریس کرده ام.

حضرت استاد نخست بحث را با توجه به متن کتاب توضیح می داد و با مثال های گوناگون به تبیین و تشریح مطلب می پرداخت. پس از آن حاضران در جلسه به نوبت، متن کتاب را می خواندند و استاد غلط های اعرابی و جاهای مشکل را دوباره توضیح می داد و در جلسه بعد، درس جلسه قبلی را سؤال می کرد و در صورت نیاز به رفع اشکال می پرداخت. این رویه تا حدودی در همه کلاس های ایشان برقرار بود و تا زمانی که ما در محضرشان بودیم به این شکل ادامه داشت.

از ویژگی های حضرت استاد در تدریس، فصاحت و بلاغت معظم له بود. وی مسائل مهم و سنگین فقهی را به آسانی بیان می نمود و با مثال های گوناگون و گاه همراه با شوخی و مزاح به توضیح مطلب می پرداخت. دقت در متن و توجه به آرای فقه های معاصر و تسلط به مسائل مهم علمی و مبتلابه در جامعه از دیگر خصوصیات آن استاد راحل بوده است. عشق به تدریس و علاقه فراوان به علم و دانش در استاد موج می زد و با وجود کهولت سنی و کسالت جسمی تا آخرین سال های حیات مبارکشان دست از تدریس برنداشت و حتی در بستر بیماری برای برخی از طلاب مشتاق علم در منزلشان تدریس می کرد.

از دیگر خصوصیات درسی حضرت استاد روحیه شاگردپوری ایشان بود. در سر جلسه درس به همه شاگردان اجازه سؤال می داد و خودش با روحیه هر چه تمامتر به سؤالات آنها گوش می کرد و جواب های قانع کننده می داد و اگر طرف مقابل قانع نمی شد وارد بحث می شد. در طول بحث ادب را رعایت می کرد، تند نمی کرد و با قدرت هر چه تمامتر به بحث ادامه می داد و در خیلی از مواقع شاگردان خود را تشویق و ترغیب به فراگیری علم می نمود.

از دیگر ویژگی های درسی حضرت استاد نشاط و شادمانی در امر تدریس بود. با اینکه هر روز چند جلسه درسی به طور عمومی و یا خصوصی داشت، اما هیچ وقت از خودش خستگی و سستی نشان نمی داد و در امر تعلیم و تعلم بسیار کوشا و ساعی بود. در اواخر دهه هفتاد که در مدرسه طلبیه در محضرشان شرح لمعه تلذذ می کردیم، از استاد خواستیم که حاشیه ملا عبدالله را به طور خصوصی برای ما تدریس کنند، تا درخواست خود را عرض کردیم سریعاً فرمودند: هر شب بعد از اقامه نماز مغرب و عشا در مسجد اندبیلی ها واقع در خیابان دانشسرا خدمتتان هستیم. بنابراین ما هر شب در مسجد یاد شده به محضر استاد می رسیدیم و استاد در کمال بزرگواری و خوشرویی برای ما تدریس می کردند.

با اینکه حضرت استاد عمر گرانباه خود را در مطالعه و تعلیم و تعلم سپری نمود، ولی جای بسی تأسف که آثار قلمی

صادق مدرس (رسائل و مکاسب) و سید هادی خسروشاهی حاضر گردید و با وجود فقر شدید سال های متمادی از خرمن دانش آنها خوشه ها چید.

ایشان پس از اتمام دروس سطح، راهی حوزه علمیه قم گردید و در بین راه همه وسایل او به سرقت رفت و دست خالی وارد قم شد. در قم پس از موفقیت در امتحان مکاسب، در مدرسه حجتیه اقامت گزید و میرزا علی مشکینی به تکمیل تحصیلات پرداخت. اقامت وی در حوزه علمیه قم به درازا نکشید و به علت برخی گرفتاری های شخصی به تبریز بازگشت و در حوزه علمیه تبریز نزد آیت الله حاج میرزا احمد اهری شهیدی، آیت الله حاج میرزا عبدالله مجتهدی و آیت الله حاج میرزا دروس خارج پرداخت و در این خصوص بیشترین بهره را از محضر آیت الله مجتهدی تبریزی برد و مورد توجه مخصوص آن استاد بزرگوار خویش بود. (۱)

سختی های دوران تحصیل

حضرت استاد گاه گاهی از دوران سخت و مشقت بار ایام تحصیل خود یاد می کرد. حجره های نمناک و مرطوب، نبود آب سالم و بهداشتی، نبود مواد آذوقه و خوارکی به اندازه کافی، گرسنگی مداوم در طول هفته، بی خبری از خانواده در طول سال و ... بخش هایی از مشکلاتی بود که حضرت استاد گاه ها به بیان آنها می پرداخت. اما در ادامه می فرمود: با وجود همه سختی ها و مشکلات شکننده هیچ وقت دست از تحصیل بر نمی داشتیم و به جدیت هر چه تمامتر در جلسات علمی اساتید حاضر می شدیم و مباحثه بین الاثنینی هیچ وقت ترک نمی کردیم. ایشان در مورد سختی های تحصیل که فراروی طلاب علوم دینی بود، می فرمود:

آن زمان حوزه علمیه تبریز با وجود فقر شدید و ناداری که در بین بیشتر طلبه ها و اهل علم حاکم بود، از روح علمی و معنوی بالایی برخوردار بود و طلبه ها با جدیت هر چه تمام تر به مباحث علمی می پرداختند. وجود حجره های نمناک و مرطوب و آب شرب غیر بهداشتی هرگز طلبه ها را از هدف اصلی خویش که همانا تحصیل، تبلیغ و ترویج علوم اسلامی بود، باز نمی داشت.

تدریس

حضرت استاد از استادان مسلم فقه، اصول، ادبیات و منطق در تبریز بود و بیش از هفتاد سال بر مسند استادی تکیه زد و کتاب های مختلف حوزوی را بارها تدریس نمود. ایشان می فرمود: هر کتابی که از استاد درس می گرفتم، آن را بر طلاب دیگر تدریس می کردم و هیچ وقت از تدریس دست نمی کشیدم. در اثر تدریس های مکرر احاطه کامل بر کتاب های حوزوی داشت و بیشتر متون درسی را از حفظ می خواند و به شرح و بسط آن می پرداخت.

بودند که چند سال قبل با مقدمه اینجانب با عنوان کشکولک به چاپ رسید.

۸- تقوی: تا آخر عمر با برکتشان، نماز شب را ترک نمی کردند و در مذمت بی احتیاطی های امروزه نقل می کردند در ایام تحصیل از دهات برایم اسبی فرستادند تا تابستان به ده برگردم برای راندن و حرکت دادن اسب احتیاج به چوبی بود تا بر پشت اسب زده می شد، می گفت ما آن چوب را نداشتیم و جرات نکردیم از درخت کسی شاخه ای را جدا کنیم ما با آن احتیاط مان چیزی نشدیم بین با این بی احتیاطی ها نتیجه چی می شود.

۹- حافظه قوی: بیش از شصت سال قبل در درس آیت الله حاج میرزا فتاح شهیدی و آیت الله بروجردی (گویا یک جلسه یا چند روز) شرکت کرده بود ولی مطالب آن درس را به طور دقیق در ذهن داشت و بحمدالله تا آخرین لحظات عمر خداوند متعال این نعمت بزرگ را از وی نگرفت چند هفته قبل از ارتحالشان در تبریز به عیادتشان رفتم آقا زاده محترمشان از استاد پرسید ایشان کی هستند گفتند شاگردم. برای امتحان دقیق حافظه اش آقا زاده اش گفت نشد باید اسمش را بگو که بالحن خاص خودشان گفتند یاسین... و این آخرین باری بود که اسم بنده را بر زبان جاری کردند. ان شالله روحشان سر سفره اربابشان حضرت سیدالشهداء علیه السلام متنعّم باشد.

بودجه دولت ربطی به سفره طلاب ندارد

جانشین مدیر حوزه علمیه اصفهان با اشاره به اختصاص بودجه از سوی دولت به نهادهای مختلف علمی و دانشگاهی، اظهار کرد: تربیت اندیشمندان در کشور یک موضوع مهم است و اساساً دانشگاه ها بر همین اساس بودجه و اعتبار می گیرند و تربیت عالمان دین هم نیازمند امکانات است. اگرچه امکاناتی که در اختیار حوزه علمیه قرار می گیرد یک پنجم آن چیزی است که دانشگاه ها در اختیار دارند.

وی فضا سازی علیه حوزه علمیه را به منظور خدشه وارد کردن به دین اسلام و مذهب تشیع و معارف اهل بیت (ع) دانست و تصریح کرد: اگر قرار است معارف اهل بیت (ع) به جهانیان برسد و حقانیت نظام اسلامی در جهان نشر و ترویج پیدا کند باید منادیان دین تربیت شوند و لازمه این مسأله داشتن امکانات حداقلی و برخورداری از فضاهای آموزشی و تحقیق و پژوهش است، بودجه ای که دولت در این زمینه اختصاص می دهد مصروف امور اداری و زیربنایی حوزه علمیه می شود و ربطی به سفره طلاب ندارد.

حجت الاسلام والمسلمین باطنی به حضور طلاب و روحانیون در دوران دفاع مقدس اشاره کرد و گفت: آمار مشارکت اقشار در دفاع مقدس نشان می دهد بیشترین حضور نسبت به جمعیت مربوط به حوزه های علمیه است و در کل کشور از هر ۲۰ طلبه و روحانی یک نفر به شهادت رسیده است.

جانشین مدیر حوزه علمیه اصفهان با اشاره به زندگی حداقلی و توأم با قناعت طلاب و روحانیون، خاطر نشان کرد: اینطور نیست که در نظام اسلامی روحانیت و طلاب زندگی اشرافی و متمولانه داشته باشند، به سادگی مردم می توانند سطح زندگی و شرایط زندگی طلاب را مشاهده کنند و این باعث افتخار است که زندگی طلبگی در پایین ترین سطح معیشتی اقشار مختلف جامعه قرار دارد.

به یاد استاد از دست رفته

حاضر می شوند. روزی در صحن برای نماز جماعت نشسته بودیم به بنده گفت این نماز جماعت فخری برای امام جماعتش نیست بلکه برای شیعه افتخار و آبرو است زیرا سعودی ها نماز جماعت پرجمعیتی داشتند ولی ما شیعیان صحن به این بزرگی را نداشتیم تا نماز جماعت بزرگی برپا شود بعد از ایجاد این صحن، شیعه هم در مقابل وهابیت نماز جماعت عظیم اقامه می کند. در واقع محط نظر استاد برائین نماز جماعت عظیم بود وقتی انسان به اهمیت ارزش این کار پی ببرد و بفهمد در تعظیم شعائر دینی چه جایگاهی دارد، دیگر به حواشی آن از جمله امام جماعت و تنقیص آن نمی پردازد.

۳- شاگرد پروری: با وجود اینکه وضع مالی آن چنانی نداشت در رسیدگی به امور مالی طلاب کوتاهی نمی کرد. بسیار اهل تشویق بود شاگردان خود را به علماء و تجار معرفی می کرد و از فضایل و سجایای شاگردانش به آنها می گفت در نتیجه این کار سبب اقبال علماء و تجار به این طلبه می شد که تأثیر به سزایی در روند تحصیل طلاب می گذاشت.

۴- عشق و ارادت به اهل بیت علیهم السلام: عاشق زیارت بود تنها بنده در این ایام نگاهت سه بار به عتبه بوسی حضرت امام رضا علیه السلام بردم وقتی نزدیک ضریح می بردم گریه می کردند و مشغول خواندن زیارت می شدند نزدیک چهل بار به حج و عمره مشرف شده بودند. درس ما هر روز دایر بود و به ندرت تعطیل می شد روزی برای درس به خانه استاد رفتیم و آن روز

یاسین پورعلی

آبان ماه سال ۹۸ حوزه علمیه تبریز یکی از مدرسان با سابقه خود را از دست داد استادی که بیش از نیم قرن به تدریس اشتغال داشته و شاگردان زیادی را به جامعه دینی تحویل داده است. در این متن به پاس قدردانی از زحمات این استاد وارسته به برخی از ویژگی های اخلاقی ایشان اشاره می شود.

۱- عشق به تدریس: از اوائل طلبگی به تدریس مشغول بود و با جدیت دنبال می کرد بارها متون حوزوی را برای طلاب درس گفته بود حتی در ایام نقاهت و بیماری طولانی خود تدریس را روی تخت بیماری ادامه می داد. شیوه تدریس بسیار عالی داشت هر روز درس دیروز را می پرسید و می گفت بدترین طلبه پیش من آن طلبه ای است که استاد درس دیروز را بپرسد ولی شاگرد نتواند جواب بدهد. به خاطر این سجدیه پرسش گریش، می گفت که هر بار درس منطق حاشیه شروع را که می کردم مشتاقان بسیاری شرکت می کردند اما کم کم ریزش پیدا می کردند و به چند نفر می رسید.

۲- بلند نظری: از مسائلی که در ریشه کن کردن رذیله حسد موثر است، بلند نظری می باشد انسان های تنگ نظر خود را در دام حسد و بخل گرفتار می کنند. در ایامی که با هم به مشهد مقدس، مشرف شده بودیم در نماز جماعت آیت الله مکارم شیرازی شرکت می کردیم. نماز جماعت در صحن جامع رضوی حرم برگزار می شد و جمعیت بسیار زیادی در نماز جماعت

ادامه از صفحه اول رholt

حضرت استاد در سال ۱۳۸۴ ش مبتلا به عارضه مغزی شد و در اثر آن دست و پای راستش بی حس گردید و در منزل تحت مراقبت خانواده معظم خویش قرار گرفت. در طول چهارده سال بستری در منزل به جز امام جمعه محترم تبریز حضرت استاد آقای حاج سید محمد علی آل هاشم و پدر بزرگوارشان حضرت آیت الله حاج سید محمد تقی آل هاشم دامت برکاتهما و برخی از دوستان و شاگردان نزدیک، کسی از مسؤولین فرهنگی و مذهبی شهر از حال وی جويا نشدند و هر چه زودتر خدمات هفتاد ساله معظم له را به باد فراموشی سپردند!

آری، با اینکه حضرت استاد سال های آخر عمر شریفشان را در بستر بیماری بودند، ولی حقیر دورا دورا از حال استاد جويا شده و وقتی مطلع می شدم در حالت بیماری هم دست از تدریس برنداشتند مسرور گشته و دست به دعا بر می داشتم. تا اینکه حضرت استاد در روز یکشنبه ۱۹ آبان ماه ۱۳۹۸ برابر با ۱۲ ربیع الاول ۱۴۴۱ ق داعی حق را لبیک گفت و پیکر پاکش در روز دوشنبه پس از تشییع و اقامه نماز میت به امامت حضرت آیت الله حاج سید محمد تقی آل هاشم در قطعه صدیقیان به خاک سپرده شد. رحمة الله علیه الواسعة.

پی نوشت:

۱. گلشن ابرار آذربایجان، ج ۲، ص ۴۲۵-۴۲۷.

خبرگزاری رسا: حجت الاسلام والمسلمین علیرضا باطنی با بیان اینکه بودجه ای که در اختیار حوزه علمیه قرار می گیرد نسبت به خدماتی که حوزه علمیه به کشور و جامعه ارائه می کند بسیار اندک و ناچیز است، گفت: کل بودجه حوزه علمیه و مراکز حوزوی و علمی پژوهشی حوزه علمیه به اندازه بودجه یک دانشگاه هم نخواهد بود کما اینکه از نظر زیرساختی و فضاهای آموزشی نیز مسأله به همین صورت است.

جانشین مدیر حوزه علمیه اصفهان در ادامه افزود: دشمنان مسأله بودجه را بهانه ای برای تاخت و تاز علیه حوزه علمیه قرار داده اند و این موضوع بهانه ای بیش نیست، با افتخار باید بگوییم طلاب و روحانیون حوزه علمیه در طول تاریخ و حتی در نظام جمهوری اسلامی از اعتبارات دولتی و حکومتی ارتزاق نمی کنند بلکه همواره با شهریه حداقلی که از سوی متدینین پرداخت می شود امورات زندگی خود را با قناعت می گذرانند.

حوزه علمیه صدای رسای نظام و انقلاب اسلامی است و ی با اشاره به خدمات حوزه علمیه و طلاب و روحانیون در عرصه های مختلف به جامعه و کشور، تصریح کرد: صدای رسا و گویای نظام مقدس اسلامی و مکتب اهل بیت (ع) حوزه علمیه است و برای این کار نیاز به کمک دارد، این موضوع ربطی به جمهوری اسلامی ندارد، بلکه در قرون گذشته و حکومت های گذشته نیز شاهد آن بوده ایم.

حجت الاسلام والمسلمین باطنی ادامه داد: در نزدیک به ۴ قرن پیش شاهد هستیم مدارس علمیه بسیاری در دوره صفویه از سوی مسؤولان ساخته می شود تا عالمان دین از امکانات لازم برای فعالیت های علمی و دینی برخوردار باشند، چگونه می شود امروز در جمهوری اسلامی عده ای نمی توانند این حداقل ها را هم ببینند.

سید حسین امامی

شیخ صفی‌الدین ابوالفتح اسحاق اردبیلی (۶۵۰-۷۳۵ ق.) تنها نیای معنوی سلسله تأثیرگذار صفوی نیست، بلکه عالمی برجسته و تأثیرگذار در تاریخ فرهنگ ایران اسلامی است. نقش معنوی این عارف بزرگ در روزگار آشوبناک حمله مغول به ایران بسیار قابل توجه است. بگذریم که طریقتی که او بنا نهاد، به تاسیس بزرگ‌ترین سلسله ایرانی پس از اسلام انجامید و به حکومتی منجر شد که تا به امروز نقشی ماندگار در تاریخ فرهنگی و سیاسی و اجتماعی ایران ایفا می‌کند. سوم دی‌ماه جاری، طی مصوبه‌ای در جلسه شورای عالی انقلاب فرهنگی به ریاست رئیس‌جمهوری، نامگذاری روز چهارم مردادماه هر سال به نام «روز ملی بزرگداشت حضرت شیخ صفی‌الدین اردبیلی» تصویب شده است. به این بهانه برای معرفی بیشتر این چهره برجسته تمدن اسلامی با سید سلمان صفوی رئیس آکادمی علوم ایرانی لندن که از سلاله این عارف نامدار ایرانی است و کتاب «عرفان ثقلین: مبانی نظری و عملی عرفان و طریقت صفویه» را به رشته تحریر درآورده است، گفت‌وگویی انجام داده‌ایم که در ادامه از نظر می‌گذرد.

لطفاً ابتدا درباره شیخ صفی و جایگاه ایشان در ادبیات عرفانی ما بفرمایید.

شیخ‌العارفین سید صفی‌الدین اردبیلی مهم‌ترین عارف مجاهد در ایران و جهان اسلام است که نقش اجتماعی ماندگاری در تاریخ ایفا کرده است. شیخ صفی‌الدین در سال ۶۵۰ هـ. ق. تقریباً ۲۹ سال پس از ویران شدن شهر اردبیل توسط مغولان پای به عرصه وجود نهاد و بعدها با عنوان شیخ‌العارفین سید صفی‌الدین اردبیلی مورد احترام همگان قرار گرفت. نسب این عارف مجاهد و تمدن‌ساز جهان اسلام به حضرت حمزه بن امام موسی کاظم (ع) و سلسله مشایخی ایشان به حضرت امام علی بن موسی الرضا (ع) می‌رسد. شیخ موسس طریقت عرفانی صفویه و پدر معنوی استقلال ایران پس از اسلام است. نسب شیخ صفی‌الدین با نوزده واسطه به امام موسی‌کاظم (ع) امام هفتم شیعیان اثنی‌عشری می‌رسد. اجداد ایشان از نسل حمزه بن امام موسی کاظم (ع) برای مجاهدت و ارشاد از یمن به اردبیل مهاجرت کردند. مقبره پدر و چند نسل از اجداد ایشان در کلخوران اردبیل است.

جایگاه او در میان عرفا به چه صورت بود؟

در «مکاتبات رشیدی» با القابی نظیر «کاشف اسرار قرآن»، «خلاصه نوع انسان»، «قطب فلک ولایت»، «مهر سپهر هدایت»، «شجره ثمره مروت» و «ثمره شجره فتوت» و در «ریحانه‌الادب» با القابی نظیر «برهان الاصفیاء»، «قطب الاقطاب» و «شیخ العارفین» به شیخ (قدس‌الله سره) اشاره شده است. مقامات و کرامات بسیاری به شیخ صفی‌الدین منسوب شده که بین

خاص و عام مشهور است و در کتب متعدد از جمله «صفوه الصفا» اثر ابن بزاز اردبیلی تألیف قرن هشتم هجری (۷۵۹ هـ. ق.)، «تذکره شیخ صفی‌الدین»، «روضات الجنات» و «طرائیق الحقایق» (جلد دوم، صص ۳۲۵-۳۲۲) مندرج است.

خاستگاه شیخ صفی چه اهمیتی دارد؟

شهر اردبیل خاستگاه معنوی و سیاسی جنبش عرفانی - سیاسی صفویه است. این شهر کهن و مقدس نقش مهمی در تاریخ ایران ایفا کرده است. اصفهان میراث‌دار اردبیل و تبریز و پایتخت سیاسی و فرهنگی دوره طلایی سلسله جلیله صفویه است. شیخ صفی‌الدین اردبیلی پس از ۲۵ سال تلمذ در مکتب عرفانی شیخ زاهد گیلانی در لاهیجان به امر الهی مأموریت یافت به اردبیل بازگردد و برای تربیت معنوی سالکان زاویه‌ای تاسیس کند. زاویه ایشان بعداً خاستگاه نهضت قلبی‌اش و استقلال ایران پس از نهمصد سال اشغال کشور توسط عرب‌ها و مغولان شد. پروفسور سید حسین نصر معتقد است: «طریقت صفویه از لحاظ تاریخ قرون اخیر ایران از اهمیت خاصی برخوردار است، زیرا این طریقت نه تنها تاریخ سیاسی - اجتماعی ایران را به کلی متحول کرد و برای نخستین بار پس از انقراض ساسانیان به ایران وحدت سیاسی بخشید؛ بلکه از آغاز یک طریقت شیعی بود و سهم اساسی در مبدل ساختن ایران به یک مملکت شیعه دوازده امامی داشت. در تاریخ اسلام هیچ مورد دیگری دیده نمی‌شود که در آن یک طریقت عرفانی چنین نفوذ سیاسی و مستمری در سرزمین پهناوری مانند ایران داشته باشد. طریقت صفویه مستقیماً توسط خاندان صفوی، سلسله صفویه را به وجود آورد، ایران را متحد کرد و مذهب جعفری را مذهب رسمی یکی از بزرگ‌ترین بلاد اسلامی گردانید.» شیخ صفی‌الدین پس از ۳۰ سال ارشاد و هدایت سالکان، در سال ۷۳۵ هـ. ق. در اردبیل از دنیا رفت. بقیه حضرت شیخ صفی‌الدین یکی از مهم‌ترین آثار هنر معماری ایران و جهان است که به عنوان میراث جهانی در یونسکو ثبت شده است.

تأثیر شیخ صفی در تاریخ و فرهنگ ایران چیست؟

طریقت عرفانی که حضرت شیخ تاسیس کرد؛ طی ۷۰۰ سال گذشته همواره در جهان اسلام و امروزه در اروپا نیز دستگیر معنوی شیفتگان حق و حقیقت بوده است. شیخ طی ۸۵ سال زندگی سرشار از نور و صفا و مهر و مروت خویش طریقتی را بنیان نهاد که تا امروز تأثیر بی‌نظیر و ماندگاری در تاریخ فرهنگ و تمدن ایران و اسلام نهاده است. سلسله نسب معنوی طریقت صفویه از طریق ابونجیب سهروردی و حضرت شیخ جنید بغدادی به معروف کرخی می‌رسد؛ به این معنا که اجازت شیخوخیت را از طریق معروف کرخی، از حضرت امام رضا (ع) گرفته‌اند و نسب‌شان از امام رضا (ع) به حضرت مولی‌الموحدین امام علی بن ابیطالب (ع) می‌رسد.

ابعاد علمی شیخ صفی‌الدین اردبیلی در گفت‌وگو با سیدسلیمان صفوی

آخرین ساحت عقل؛ اولین ساحت عشق

شکل‌گیری طریقت صفویه به چه صورت است؟

آغاز و نحوه تاسیس طریقت صفویه به این سان است که شیخ صفی‌الدین پس از جانشینی شیخ زاهد گیلانی، در اردبیل مکانی را که اکنون بقیه شیخ است؛ به عنوان خانقاه خویش انتخاب کرد. نفوذ معنوی شیخ در دوره حیات؛ کلّ آناتولی شامل ترکیه امروز و سوریه تا مصر را در برمی‌گرفت و از سوی دیگر به شبه‌قاره هند می‌رسید. در زمان حیات شیخ صفی‌الدین؛ بزرگان و امرای بسیار نظیر سلطان محمد خدابنده به حضور ایشان رسیدند و ابراز تسلیم و سرسپردگی کردند. شیخ شدیداً مراقب بود مدح و صله اصحاب قدرت او را فریب ندهد. حضرت شیخ هرگز نزد اصحاب قدرت نمی‌رفت، بلکه آنها در پیشگاه شیخ حضور می‌یافتند و ایشان همواره ضمن ارایه نصایحی پیرامون اخلاق و رفتار و عرفان معنوی و رحمانی مبتنی بر عشق، آنها را به عدالت و رعایت حال مردم دعوت می‌کرد و هرگز حاکمان را مدح نمی‌گفت. شیخ فُنادی تقریب مذاهب اسلامی، عرفان اجتماعی و جمع بین شریعت، طریقت و حقیقت است. شیخ یک عارف و عالم شیعه اثنی‌عشری هم‌تراز سید بن طاووس، ابن فهد حلی و علامه حلی است که با تأثیر تاریخی بسیار فراتر از آنهاست.

طی سال‌های گذشته چه فعالیت‌های علمی در معرفی شیخ صفی‌الدین اردبیلی در ایران و اروپا داشته‌اید؟

با توجه به موضوع بسیار مهم هویت ایرانی در سپهر روابط بین‌الملل و پرسش‌های هویتی جوانان؛ بازنشاسی پدر معنوی ایران مدرن به صورت علمی و معرفی چهره اصیل عرفان اسلامی و جوهره تمدن اسلامی - ایرانی و الویت اصلی فعالیت‌های بنده از سال ۱۳۹۰ بوده است. در وهله اول «مرکز تحقیقات و مطالعات شیخ صفی‌الدین اردبیلی» را در تهران و لندن تاسیس کردم. سپس تحقیق و تألیف کتاب «عرفان ثقلین: مبانی نظری و عملی عرفان و طریقت صفویه» را آغاز کردم که در سال ۱۳۹۲ در کتابخانه ملی ایران در تهران رونمایی شد. در زمستان ۱۳۹۱ به اردبیل مشرف شدم و طی جلسات متعدد با مقامات استان اردبیل نظیر آیت‌الله عاملی امام جمعه اردبیل، استاندار اردبیل، فرمانده سپاه اردبیل (سردار بابازاده) و چهره‌های فرهنگی اردبیل نظیر آقای بیوک جامعی و... ضرورت بازنشاسی بار عرفانی - تمدنی جنبش عرفانی شیخ صفی‌الدین را طرح کردم. این پروژه با استقبال گرم این عزیزان مواجه و قرار شد علاوه بر تشکیل دبیرخانه دائمی شیخ صفی‌الدین‌شناسی و برگزاری همایش بین‌المللی شیخ صفی‌الدین اردبیلی؛ پیگیری‌های ضروری جهت ثبت روز ملی شیخ صفی‌الدین در تقویم ملی نیز صورت گیرد. دبیرخانه دائمی شیخ صفی‌الدین‌شناسی نیز در ۲۷ تیرماه ۱۳۹۲ براساس تفاهنامه مکتوب بین اینجانب و

دکتر اسحاق صلاحی ریاست کتابخانه ملی در کتابخانه ملی ایران در تهران تاسیس شد. در ۱۶ دیماه ۱۳۹۲ نخستین همایش بین‌المللی شیخ سید صفی‌الدین اردبیلی در کتابخانه ملی ایران در تهران به مدیریت بنده با همکاری صمیمانه و همه‌جانبه کتابخانه ملی ایران با حضور شخصیت‌های مهم علمی، کشوری، لشکری، حوزوی، دانشگاهی و هنری با موفقیت برگزار و با پوشش رسانه‌ای مناسبی مواجه شد. مجموعه مقالات همایش مذکور در ۱۳۹۳ در کتاب «شیخ صفی‌الدین اردبیلی در آیین عرفان، هنر و سیاست» انتشار یافت. پس از آن دو سمینار در امپریال کالج دانشگاه لندن و کانون توحید لندن با سخنرانی پروفسور سید حسین نصر و اینجانب برگزار شد و سلسله مقالات و مصاحبه‌های فقیر پیرامون اهمیت تعلیم شیخ صفی‌الدین به انگلیسی و فارسی در لندن و تهران انتشار یافت. طی این سال‌ها هفت کتاب ذیل را در حوزه شیخ صفی‌الدین اردبیلی‌شناسی در ایران و انگلستان به زبان‌های فارسی و انگلیسی؛ توسط انتشارات سلمان - آزاده و انتشارات آکادمی مطالعات ایرانی لندن منتشر کردیم: «عرفان ثقلین: مبانی نظری و عملی عرفان و طریقت صفویه» (سید سلمان صفوی، ۱۳۹۲) - «تجلی هنر عرفانی در بقیه شیخ صفی‌الدین اردبیلی» (حسن یوسفی، ملکه گلمغانی‌زاده، ۱۳۹۲) - «شیخ صفی‌الدین اردبیلی در آیین عرفان، هنر و سیاست» (مجموعه مقالات همایش بین‌المللی شیخ صفی‌الدین، ۱۳۹۳)، «سلطان العارفین شیخ صفی‌الدین اردبیلی»، «اندیشه‌های عرفانی و سیر احوالات امام‌الثقلین شیخ صفی‌الدین اردبیلی» و «زاهدنامه؛ سیر زندگی و احوالات شیخ زاهد گیلانی» (مهوش السادات علوی، ۱۳۹۵) - «فلسفه معماری زاویه و بقیه شیخ صفی‌الدین اردبیلی و مسجد گوهرشاد» (هستی صفوی، به زبان انگلیسی، لندن، ۲۰۱۸). از سال ۱۳۹۶ «مهر شهریاران صفوی» (حاوی اسماء الحسنی) که در چینی خانه بقیه شیخ صفی‌الدین اردبیلی نگهداری می‌شود را به عنوان لوگو و طرح جلد کتاب‌های حوزه فلسفه، عرفان، هنر و قرآن‌شناسی برگزیدیم و ۱۲ کتاب در تهران و لندن با این لوگو منتشر کردیم. در سال جاری در آکادمی مطالعات ایرانی لندن تصویب کردیم که در تاریخ چهارم مرداد هر سال، جایزه علمی شیخ صفی‌الدین اردبیلی را به بهترین تره‌های علمی در مقاطع فوق لیسانس و دکترا در حوزه شیخ صفی‌الدین اردبیلی‌شناسی، در اردبیل و با همکاری نهادهای فرهنگی و علمی این شهر مقدس و عزیز اهدا کنیم.

معمولاً چنین تلقی می‌شود که عرفان با سیاست هماهنگی ندارد. چگونه فرزندان و نوادگان این عارف بزرگ با اندیشه‌های عرفانی این عارف والا مقام وارد عرصه سیاست شدند و حکومتی را بنا نهادند که بزرگ‌ترین حکومت شیعی در ایران بود و ضمن انجام کارهای مهم،

مروت و تعاون اجتماعی دعوت می‌کند. این عرفان با عرفان گریز از تعهدات اجتماعی یا احکام شرع منور در تقابل است. حضرت محمد مصطفی (ص) و امیرالمومنین علی (ع) سرسلسله عرفان ناب محمدی هستند. حضرت حجت بن الحسن عسکری (عج) امام و انسان کامل امروز هستند. اقطاب طریایق عرفانی اصیل اسلامی؛ جانشینان معنوی مهدی موعودند، چنانکه مراجع عظام نایب امام زمان (عج) در امور شریعت هستند.

با توجه به دانش و تجربه بین‌المللی؛ جنابعالی چه پیشنهاداتی برای برگزاری روز ملی بزرگداشت شیخ صفی‌الدین اردبیلی دارید؟

راه دور نرویم. شایسته است حداقل مدل موفق مراسم بزرگداشت مولانا که هر سال در ماه دسامبر در قونیه در جوار مقبره حضرت مولانا برگزار می‌شود؛ برای بزرگداشت شیخ صفی‌الدین اردبیلی به کار گرفته شود که شامل ۱. برگزاری نشست علمی شیخ صفی‌الدین اردبیلی‌شناسی در ۴ مرداد هر سال. ۲. برگزاری جشنواره هنری موسیقی، عرفانی، تئاتر، نقاشی، خوشنویسی و صنایع دستی. ۳. چراغانی و آذین‌بندی شهر اردبیل. ۴. دعوت از شخصیت‌های علمی، هنری و مذهبی کشورهای جهان به‌ویژه کشورهای همجوار در مراسم. ۵. اعطای جوایز علمی به مطالعات شیخ صفی‌الدین‌شناسی. ۶. اجازه به بیست میلیون علویان ترکیه و سوریه و کردهای عراق (سرپرندگان شیدای شیخ صفی‌الدین) برای برگزاری مراسم عرفانی در بقعه شیخ صفی‌الدین. ۷. تأسیس صندوق نذورات و هدایا در بقعه شیخ صفی‌الدین و شیخ کلخوران جهت تعمیرات این دو مجتمع عظیم عرفانی در دارالارشاد اردبیل. اجرای روش‌های فوق سریعاً به چند دستاورد منجر می‌شود: ۱. تبدیل اردبیل به قطب بزرگ گردشگری معنوی. ۲. تقویت مطالعات علمی شیخ صفی‌الدین‌شناسی. ۳. معرفی هویت ایرانی به جوانان. ۴. آگاهی جهانیان به این نکته مهم که جوهر فرهنگ و تمدن اسلامی ایران خشونت‌گرایی نیست؛ بلکه توحید الهی، معرفت، عشق، هنر و فتوت است. ۵. ایران مهد گفت‌وگو و اعتدال است. ۵. جذب بیشتر علویان ترکیه و در نتیجه تقویت و گسترش زیرساخت‌های توریستی اردبیل نظیر هتل و رستوران‌های بین‌المللی از طریق امکانات و سرمایه‌گذاری آنها. شهر مقدس اردبیل باید قطب فعالیت‌های مذکور باشد. همچنین باید به زودی ستاد بزرگداشت در اردبیل تأسیس شود. این فقیر نیز به عنوان سلاله و حافظ میراث عرفانی حضرت شیخ صفی‌الدین اردبیلی، مرکز تحقیقات و مطالعات شیخ صفی‌الدین اردبیلی و آکادمی مطالعات ایرانی لندن آماده همکاری با این ستاد به ریاست آیت‌الله عاملی عالم فرهیخته و امام جمعه اردبیل هستم.

منبع: روزنامه اعتماد

اخلاف شیخ بر نهضت فارسی‌نویسی متون دینی و طریایق صوفیه تأثیری بسزا داشتند. چنانکه سید صدرالدین فرزند شیخ؛ استاد معنوی شاه نعمت‌الله ولی مؤسس طریقت نعمت‌اللهیه بود و عارف شهید سلطان حیدر پدر شاه اسماعیل؛ پیر و مرشد معنوی الهی اردبیلی نخستین مترجم و شارح نهج‌البلاغه به زبان فارسی بود. شیخ صفی‌الدین نهاد خانقاه را از یک نهاد معنوی و آموزشی صرف به نهادی با کارکرد اجتماعی دفاع از حقوق بی‌پناهان در مقابل ظلم حکومت و ارباب قدرت بدل کرد. شیخ از طریق مبارزه با قشری‌گرایی دینی و جمود مذهبی؛ پیشنهاد دکتربین تقریب مذاهب در ایران شد. شیخ همواره مراقب بود تحت‌تأثیر مدح اصحاب قدرت قرار نگیرد و هرگز آنها را مدح نکرد. ابن بزاز مؤلف «صوفه الصفا» می‌نویسد: «با پادشاهان چنان سخن می‌گفت که با کودکی سخن گویند.» و نیز گوید: «سلاطین و امرا که نزد شیخ صفی‌الدین (قدس‌الله سره) می‌آمدند، چنان می‌نشستند که غلامان پیش خواجه.» شیخ با نصایحی در زمینه اخلاق، رفتار و عرفان معنوی رحمانی - مبتنی بر عشق - آنها را ارشاد می‌فرمود و به عدالت و رعایت حال مردم دعوت می‌کرد. شیخ از زمان حیات خویش مورد هجوم متعصبان مذهبی بود، لیکن مردمان حق جوی ایران و ترکیه و سوریه و عراق همچنان به عنوان یک قدیس شایسته ایشان هستند و بقعه ملکوتی آن حضرت در اردبیل؛ زیارتگاه درمندان و عاشقان است.

امروز عرفان‌های باطل کشورهای دیگر و حتی عرفان‌هایی از فرهنگ و تمدن اسلامی اما انحرافی و... مشکلاتی برای مردم و جامعه به وجود آورده است. معرفی عرفان شیخ صفی‌الدین اردبیلی چه کمکی به حل این معضلات می‌کند؟

تعامل و تعادل بین شریعت و طریقت، معنویت‌گرایی و تعهد اجتماعی، مقابله با تهاجم خارجی، رویکرد تقریب مذاهب، از دستاوردهای مهم طریقت علویه است که برای بشر امروز الهام‌بخش است. طریقت صوفیه با تفکر طالبانی و اباحی‌گری مخالف است و مردم را به اسلام معرفتی و مفاهمه‌ای براساس معرفت، عشق و فتوت اجتماعی دعوت می‌کند. شیخ صفی‌الدین یک عارف سیاستمدار بود. در طریقت صوفیه؛ سیاست هدف نیست، بلکه ابزاری است برای ساختن جامعه توحیدی؛ ساختن جامعه انسانی مبتنی بر فطرت انسانی و ساختن بهشتی روی زمین برای دستیابی به بهشت برین، ساختن جامعه اخلاقی و معنوی مبتنی بر عدالت و قسط اجتماعی. در طریقت صوفیه؛ معنویت و اخلاق زیربنای سیاست است. سیاست بدون معنویت؛ سبب دنیازدگی و الیناسیون وجودی می‌شود. عالم بدون معنویت و عرفان، ابزار دست سیاستمداران و اصحاب قدرت می‌شود. عرفان ناب مبتنی بر تعالیم قرآن کریم و سنت نبوی است. به این معنا «عرفان ثقلین» که در تعالیم شیخ صفی‌الدین اردبیلی است؛ نجات‌بخش جامعه امروز است. عرفان شیخ صفی‌الدین براساس تعالیم قرآنی، مصطفوی و علوی است و مردم را به اسلام حکمی، معنویت، جوانمردی، اخلاق نیکو و

قرآن به قرآن) و علاوه بر استفاده از روایات برای مستندات تفسیر خویش؛ پیوستگی وحی و سنت نبوی و اولیاءالله را در تفسیر قرآن حکیم ارایه کرده است. شیخ به مدد تجربیات عرفانی خود با تکیه به عقل ربانی متصل به حضرت حق، افق‌های جدیدی از بواطن قرآن به صورت قل و دل بیان کرده است. سبک کلمات تفسیری شیخ بیشتر به سبک آیات جزو سی‌ام قرآن نزدیک است. تفسیر شیخ حاکی از آن است که او با قرآن زندگی کرده و نور قرآن وجودش را منور ساخته است.

مهم‌ترین پیام شیخ صفی چیست؟

مهم‌ترین پیام حضرت شیخ؛ حفظ تعادل بین شریعت و طریقت و استقلال علما است. شیخ با جمع بین عقل و عشق؛ به هر دو احترام می‌گذارد، لیکن ساحت عشق را بسی والاتر و فراتر از ساحت عقل می‌داندست و می‌فرمود: آخرین ساحت عقل؛ اولین ساحت عشق است. حضرت شیخ بین دینداری و خدمت و حمایت از مردم پیوندی عمیق برقرار کرد و آیین جوانمردی، فتوت و مدارا با ملت را فصل تمایز صوفی صافی با صوفی دغل‌کار و متدینان عامل با قشری‌گرایان ذهن بسته معرفی کرد. شیخ دین خشک عاری از عشق و محبت و بی‌توجه به حقوق مردم را پوسته‌ای از دین می‌داندست که فاقد مغز است. شیخ معتقد بود مکتب عشق عرفانی با فتوت معنا می‌یابد. ارکان طریقت شیخ صفی‌الدین عبارتند از: «نقش محوری عرفان ثقلین»، «تعامل طریقت و شریعت»، «تعامل متعادل زهد و عشق»، «تعامل ذکر و فکر و عمل»، «اهمیت اخلاق سازنده اجتماعی سالک در سلوک»، «تعامل عشق و معرفت»، «خلوت‌نشینی و مراقبه» و «تعامل سازنده طریقت و سیاست». شیخ صفی‌الدین از نظریه‌پردازانی بود که در بحث عملی؛ مکتب عشق، ریاضت و مراقبه را توانمند مد نظر دارند. امتیاز دیگر شیخ صفی‌الدین؛ تأکید بر جوانمردی است. به اعتقاد شیخ؛ عدم فتوت در منش اجتماعی و عدم دستگیری از درمندگان و مظلومین موجب خروج سالک از حلقه سلوک می‌شود. منش مولی‌الموحدين امیرالمومنین علی (ع) الگوی پیروان طریقت صوفیه است، زیرا حرکت جوانمردانه در دفاع از مظلومین در مقابل جباران؛ مهم‌ترین رکن سلوک است و شیخ در عرصه زندگی اجتماعی به این شاخصه عرفانی توجه تام داشت. به این ترتیب حضرت سلطان العارفین سید صفی‌الدین اردبیلی؛ شخصیتی مکتب‌ساز، تئوری‌ساز و مبدا برخی واکان عرفانی در چارچوب عرفان ثقلین بود. طریقت شیخ صفی‌الدین اردبیلی که بعداً به «طریقت صوفیه» معروف شد؛ نقش مهم، کم‌نظیر و سازنده‌ای در تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی و ایران داشته و هنوز زنده و تأثیرگذار است، چنانکه امروز نیز در قلب آناتولی، عراق، شامات و اروپا مریدان و اخلاف آن حضرت در ذکر مناقب و فضایل ایشان روایت‌ها نقل می‌کنند و نغمه‌ها می‌سرایند. حضرت شیخ در حوزه معرفت‌شناسی دینی، تفسیر قرآن، کارکرد اجتماعی دین و پیوند متعادل بین شریعت و طریقت تأثیر شگرف و ماندگاری گذاشت که آثار آن هنوز ساری و جاری است.

به عنوان یک تمدن؛ دوران حکومت خود را به ثبت رساندند؟

شیخ صفی‌الدین اردبیلی، قله شامخ عرفان و تصوف اسلامی - اجتماعی است که طریقت و تعالیم آن حضرت منبعث از معارف حیات‌بخش مکتب ثقلین است. این عارف بزرگ و تمدن‌ساز جهان اسلام، بنیانگذار معنوی ایران پس از اسلام است. آیین فتوت، جوانمردی و مروت طریقت صوفیه با نفوذ معنوی در قلوب احاد ملت، یک جنبش عرفانی را به نهضتی عرفانی - اجتماعی برای برقراری عدالت و احقاق حقوق مردم و تثبیت معارف اهل بیت (علیهم‌السلام) در نهادهای اجتماعی ایران تبدیل کرد. جنبش عرفانی - اجتماعی صوفیه با مجاهدت‌های سید صدرالدین صفوی، خواجه علی سیاه‌پوش، شیخ ابراهیم، شهید شیخ جنید و شهید شیخ حیدرو سپاه قزلباش منجر به تأسیس ایران مستقل و یکپارچه به رهبری شاه اسماعیل پس از اسلام شد. ایران به همت شیخ صفی‌الدین و خاندان مجاهد و مبارز ایشان، مستقل از حکومت بیگانگان و نظریه خلافت شد. شیخ صفی‌الدین دارای شخصیتی سه‌وجهی است. ایشان عارف، عالم و مجاهد است. زیر بنای حرکت اجتماعی حضرت شیخ؛ معنویت اسلامی و عرفان ایشان است که حاصل معرفت حصولی و شهودی آن حضرت از حقیقت، جهان، انسان و تاریخ است. بنابراین شخصیت شیخ صفی‌الدین باید در بستر تاریخ سیر تکاملی جنبش عرفانی - اجتماعی شیعیان ایران برای استقلال از خلافت و سلطه خارجی مورد بررسی قرار گیرد. شیخ به حکومت بر دل‌ها معتقد بود. نیاز سیاسی سرزمین ایران، درد و رنج ملت ایران، مظلومیت تشیع، زمینه معنوی و عدالت‌خواهی ایرانیان سبب شد به سرعت تحت تأثیر نهضت عرفانی صوفیه قرار گیرد که آنها را به فتوت اجتماعی، عدالت، مقابله با ظلم و تشیع علوی فرا می‌خواند. از زمان خواجه علی سیاه‌پوش نوا ده شیخ صفی‌الدین اردبیلی؛ نهضت سیدالشهدا امام حسین (ع) در نهضت عرفانی صوفیه آشکارا بروز یافت. تشکیل سپاه قزلباش از زمان خواجه علی سیاه‌پوش برای دفاع از مظلومان در زاویه شیخ صفی‌الدین اردبیلی؛ نقش مهمی در تسریع پیوستن مردم بی‌پناه به نهضت صوفیه داشت.

شیخ صفی‌الدین اردبیلی چه آثاری داشت و به‌ویژه در زمینه عرفان نظری و عملی، اندیشه ایشان در حکومت صوفیه تا چه حد تأثیرگذار بود؟

شیخ صفی‌الدین از پیشگامان مکتب تفسیر اجتهادی قرآن براساس عقل ربانی، وحی، نقل و تصویرسازی هنری بود. روش تفسیری بدیع شیخ ظاهرگونه نبود بلکه هرمنوتیک مقدس بود؛ با این تفاوت که با خودداری از تاویل‌های افراطی؛ رابطه ظاهر و باطن متن را حفظ کرده است. از سوی دیگر شیخ از هنر ادبیات شاعرانه عرفانی سلف صالح خود نظیر حضرت مولانا و عطار در تفسیر آیات قرآنی بهره برده و در عین حال به ابداع تصاویر هنری خلّاق از مفاهیم مجرد قرآنی پرداخته است. شیخ آیات قرآنی را با آیات دیگر تفسیر کرده (تفسیر

نشریه مرکز بررسی‌های اسلامی

دوهفته‌نامه سیاسی، اجتماعی، فرهنگی

صاحب امتیاز و مدیرمسئول: سیدهادی خسروشاهی

نشانی: قم / خیابان شهدا (مغانیه) / نبش ممتاز

تلفکس: ۳۷۷۴۱۴۳۳ صندوق پستی: ۱۳۶

سایت‌های مرکز

مرکز بررسی‌های اسلامی: www.iscq.ir

استاد خسروشاهی: www.khosroshahi.org

پست الکترونیکی: besatonline@gmail.com

شماره‌های نشریه بعثت

از سال ۱۳۸۷ به بعد، در سایت مرکز

بررسی‌های اسلامی به نشانی:

www.iscq.ir

در دسترس می‌باشد

مفید، مختصر و به دور از هرگونه تحلیل در گزارشات تاریخی به مخاطبان عرضه شود.

۲- این مجموعه با اتکا به بزرگترین مدارک این دوره، تهیه شده و با قلمی شیوا و روان نگارش یافته است.

۳- در این مجموعه سعی شده است که با تحریربیش از ۳۰۰ مدخل اصلی، تاریخ حوادث و رجال عصر پهلوی مورد توجه قرار گیرد.

۴- در تدوین مقالات سعی شده که تمامی حوادث و اتفاقات مرتبط با تاریخ حوادث و رجال عصر پهلوی به دو صورت مستقل و غیرمستقل مورد بحث قرار گیرد.

۵- از مزایای این مجموعه دسترسی آسان به موضوعات و مداخل‌های مرتبط با تاریخ حوادث و رجال عصر پهلوی می‌باشد، که به ترتیب حروف الفبا نظم یافته است و مخاطب می‌تواند به آسانی از آن بهره گیرد.

کتاب «فرهنگ نامه تاریخ حوادث رجال عصر پهلوی» بازنشر شد

به همت پژوهشکده باقرالعلوم علیه السلام کتاب «فرهنگ نامه تاریخ حوادث رجال عصر پهلوی» بازنشر شد.

مطالعه تاریخ، به عنوان حوادث مهم گذشته انسان، اگر با نگرشی عبرت آموز مورد توجه قرار گیرد، نقش مهمی در اصلاح حیات فردی و اجتماعی انسان ها خواهد داشت.

قرآن کریم در آیات بسیاری مردم را به مطالعه زندگی اقوام گذشته دعوت کرده، و در بخش مفصلی از آیات خویش، سرگذشت پیشینیان را بیان نموده است.

حضرت علی علیه السلام به منظور تشویق در جهت مطالعه و آشنایی با تاریخ، در وصیتنامه خود به امام حسن علیه السلام، به تأمل خویش در زندگی پیشینیان و سیر در اخبار و زندگی آنها اشاره دارد و این آگاهی و تجربه ارزشمند را برابر با یک عمر زندگی با پیشینیان قلمداد نموده است. با توجه به این بینش الهی اهمیت پژوهش و نگارش تاریخ هرچه بیشتر خودنمایی می کند.

پهلوی آخرین سلسله شاهنشاهی ایران بود که رضاخان میرپنج آن را بنیاد نهاد و با پسرش ۵۷ سال بر آن سلطنت کرد. بررسی روند فروپاشی حکومت پهلوی و عبرت آموزی از آن، مستلزم گزارش دقیق و غیر مغرضانه تاریخ این حکومت است. در این محدوده زمانی، شیوه های استعمار از پیچیدگی خاصی برخوردار بوده و برای سرکوب ملتها و جنبشها، از تکنیک و ابزارهای پیشرفته ای استفاده کرده است. برای آشنایی عموم افراد جامعه با مباحث تاریخی، پژوهشکده باقرالعلوم علیه السلام به

شیوه ای نو، درصدد تدوین فرهنگ نامه جامع تاریخی برآمد و در این جهت تاریخ پهلوی در قالبی جدید، با عنوان فرهنگ نامه تاریخ حوادث رجال و عصر پهلوی در ۳ جلد در اختیار علاقه مندان به مباحث تاریخی قرار می گیرد.

برشی از جلد سوم کتاب:

وضعیت سیاسی ایران در

زمان اشغال توسط متفقین

با پیش روی آلمان درخاک لهستان، جنگ جهانی دوم شروع شد. دولت ایران به نخست وزیری محمود جم بیانیه اعلام بی طرفی ایران را در شهریور ۱۳۱۸ ش به اطلاع عموم رساند.

... رضا خان تهدیداتی را که به مرزهای ایران نزدیک می شد، حس کرد. بدین دلیل با اتکا به ارتش صد و بیست هزار نفری که یکی از مدرن ترین و مجهز ترین ارتش های آن زمان بود به اقدامات پیش گیرانه دست زد، پخش نشریات آلمانی در ایران ممنوع شد و فعالیت های آلمانی های مقیم ایران تحت نظارت درآمد.

... انگلیس در ۶ مرداد ۱۳۲۰ اختاری برای دولت ایران فرستاد و خواستار اخراج فوری اتباع آلمان از ایران- که تعداد آنها را ۲۵۰۰ نفر تخمین زده بودند- شد، اما دولت ایران که پس از حمله آلمان به شوروی سرکار آمده و در سیاست خود، متناسب با جنگ تغییر آنچنانی نداده بود، بحران پیش آمده را جدی نگرفت و اخراج اتباع آلمان را مخالف با اصل بی طرفی دانست!

در سحرگاه سوم شهریور ۱۳۲۰ وزیر مختاران انگلیس و شوروی به منزل نخست

وزیر رفتند و در دو یادداشت جداگانه به اطلاع جناب نخست وزیر رساندند که چون دولت شاهنشاهی ایران به تذکرات دوستانه دول متفق توجه کافی نکرده و سهل انگاری نموده است، نیروهای مسلح دو کشور طبق دستور ستادهای خود، وارد خاک ایران شده و در حال پیش روی هستند.

... در همان روزهای اول، تمام نیروهای دریایی جنوب و لشکر تبریز و رضاییه، گیلان، مشهد، اردبیل و کرمانشاه توسط متفقین متلاشی شده و عملاً کشور بدون پشتیبانی ارتش مانده بود. روز چهارم شهریور هیئت دولت با ریاست رضا شاه تشکیل شد و او از استعفا و کناره گیری سخن گفت، در روز پنجم علی منصور استعفا کرد.

در روز ۱۸ شهریور ۱۳۲۰ دولت ایران قراردادی با دولت انگلیس و شوروی امضا کرد که شامل چند ماده مهم می شد:

۱- عدم مقاومت و عقب نشینی ارتش ایران در شمال، غرب و جنوب
۲- دستگیری تمام اتباع آلمان از سوی دولت ایران و تسلیم به نمایندگان سیاسی انگلیس و شوروی در تهران

۳- واگذاری راه آهن و تمام راه های شوشه ایران به متفقین برای حمل مهمات جنگی به شوروی

۴- حفظ بی طرفی از سوی ایران و پرهیز نسبت به نفت و ایجاد تسهیلات اقتصادی خارج شدن قوای متفقین از ایران
۵- حداکثر تا شش ماه پس از خاتمه جنگ

مزایای فرهنگ نامه «تاریخ حوادث رجال و عصر پهلوی»

۱- در راستای ارائه اطلاعات تاریخی، سعی بر این شده است که مقالات، به صورت

فرمانده در سایه

تولید شده است.

این کتاب قطعا «بهترین کتاب»، یا «اثرایده‌ال» درباره حاج رضوان نیست و شخصیت والای او و گستره باورنکردنی فعالیت‌های جهادی اش چنان است که اگر سال‌های سال هم درباره آن نوشته شود (و کسانی

فرمانده در سایه

حاج رضوان

اگر با نگاهی منصفانه و دقیق به تاریخ مقاومت اسلامی معاصر نگاه کنیم و بخواهیم اثرگذارترین فرمانده مقاومت را (مجموعاً از همه جهات) انتخاب کنیم، طبیعتاً درست‌ترین گزینه، شهید عماد مغنیه (حاج رضوان) خواهد بود، کسی که ابعاد مختلف زندگانی جهادی او به قدری عمیق، اثربخش، تعیین‌کننده و ملمو از نبوغ بوده که حقیقتاً انسان گمان می‌کند با افسانه روبروست، افسانه‌ای حقیقی و حقیقتی اسطوره‌ای.

با تمام اینها، انتظار می‌رفت که تا کنون دستکم صدها جلد کتاب درباره این مرد بزرگ به بازار آمده باشد اما نگاهی به آثار تولید شده درباره حاج رضوان ما را با این حقیقت حیرت‌انگیز مواجه می‌کند که تا

کنون درباره او (چه در کل جهان عرب و چه در ایران) تعداد بسیار معدودی کتاب به شمار آورد.

فرمانده در سایه؛ روایت زندگی اثر گذارترین فرمانده مقاومت، شهید عماد مغنیه به کوشش وحید خضاب در قطع رقعی و ۱۸۴ صفحه، توسط انتشارات شهید کاظمی روانه بازار شد.

کتابخانه عمومی مرکز بررسی‌های اسلامی

نشانی: قم، پردیسان، بلوار دانشگاه، انتهای بلوار سلمان فارسی

خیابان شهید مخلص، خیابان دوم، تلفن: ۳۲۸۰۷۵۵۶ - ۰۲۵

جستجو در مخزن:

http://94.183.179.174/simwebclt

کتاب «یک سال مبارزه برای سرنگونی رژیم شاه»

کتاب «یک سال مبارزه برای سرنگونی رژیم شاه» وقایع سال پایانی حکومت پهلوی را به طور دقیق و با جزئیات مورد بررسی قرار می‌دهد. بازه زمانی مورد مطالعه کتاب، از بهمن ۱۳۵۶ تا بهمن ۱۳۵۷ را شامل می‌شود.

اگرچه نهضت اسلامی مردم ایران از اوایل دهه ۴۰ آغاز شد اما از سال ۱۳۵۶ به اوج خود رسید. قیام ۱۹ دی مردم قم نقطه آغاز زوال رژیم پهلوی بود و از آن روز به بعد شمارش معکوس برای پایان سلطنت پهلوی شروع شد.

اطلاع از رخداد های آن سال که سلسله‌وار به پیش می‌رفت، نیازمند مطالعه یک کتاب مستقل است. کتاب «یک سال مبارزه برای سرنگونی رژیم شاه» وقایع سال پایانی حکومت پهلوی را به طور دقیق و با جزئیات مورد بررسی قرار می‌دهد. بازه زمانی مورد مطالعه کتاب، از بهمن ۱۳۵۶ تا بهمن ۱۳۵۷ را شامل می‌شود.

بخش اول کتاب به بحث‌های نظری در مورد رهبری امام خمینی می‌پردازد و در بخش دوم فداکاری‌های ملت ایران، سیر حوادث، وقایع و گسترش بحران تبیین می‌شود. بخش سوم کتاب نیز سیر فروپاشی

